

TRUNG Á: NĂM STANS.

(Phần 3).

KAZAKHSTAN.

Nguyễn Xuân Quang.

*Một người đẹp Kazakh đội mũ **Taqiya** hình lều vòm cổ truyền yurt biểu tượng di sản văn hóa, sắc thái, dân tộc liên quan tới tục thờ Trời, Tổ Tiên và tổ ấm của đời sống du mục.*

Ngày 4: Từ Bishket Đến Thủ Đô Cũ Almaty Của Kazakhstan.

Sau khi ghé Công Viên Quốc Gia Ala Archa của Kyrgyzstan, đi ăn trưa xong, chúng tôi thẳng đường (thật ra là đi đường quanh co đèo núi) tới Almaty Thủ Đô Cũ của Kazakhstan, nằm ở vùng núi phía nam Kazakhstan gần biên giới Kyrgyzstan (cách Bishkek 240 km).

Tổng quát

Kazakhstan: Đất của Người Kazakh.

Có nhiều giải nghĩa về từ Kazakh.

Có tác giả cho rằng phát gốc từ động từ Turk ngữ qaz: lang thang, phiêu bạt, tự do, độc lập, gốc tái tạo Proto-Turkic *khasaq: xe hai bánh chở đồ, hàm ý nói xe chở nhà lều yurts và đồ đạc di động theo đời sống du mục [Qaz, *khas liên hệ với Anh ngữ là cart, Việt ngữ là chất: chất đồ lên xe, chở đồ].

Tác giả khác cho rằng danh từ qazğaq, động từ qazğan có một nghĩa là ‘đạt được’ hàm nghĩa chỉ người đi phiêu bạt để đạt được một mục đích gì.

Có một điểm lý thú và giúp ta nhớ nghĩa của Qaz, *khas (Kazakh) dù cho là trùng hợp đi nữa là có sắc tộc người Thái Lào miền núi sống ở vùng núi Quảng Bình-Lào gọi là người Khả, Khạ (Khả Lá Vàng), Khamu hay Khmu (‘Mọi Heo’; Thái Lào moo: heo) nói tiếng Mon-Khmer như người Việt, trước đây sống theo kiểu du canh đốt rừng làm rẫy như kiểu sống du mục.

Bản đồ chính trị Trung Á (2000).

Bắc và Tây Kazakhstan giáp với Nga, Đông giáp với Trung Quốc, Đông Nam với Kyrgyzstan, Nam với Uzbekistan và Tây Nam với Turkmenistan.

Kazakhstan nằm vắt ngang trên đường ranh Âu Á là con sông Ural. Được coi như là một trong hai nước bị 'khóa chặt trong nội địa' (landlocked) trên thế giới (quốc gia kia là Azerbaijan) vừa là châu Á vừa là châu Âu (lưu ý khác với Istanbul của Thổ Nhĩ Kỳ cũng nằm trên đường ranh Âu Á nhưng có bờ biển).

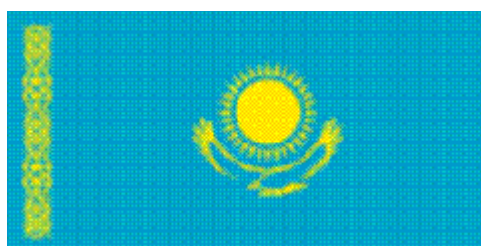
Kazakhstan là nước lớn thứ 9 và là nước bị khóa trong nội địa rộng nhất thế giới.

Như đã biết Kazakhstan phần lớn là đồng cỏ (thảo nguyên), bán-sa mạc.

Dân số khoảng 20 triệu người là một quốc gia có mật độ dân cư thưa nhất thế giới (ít hơn 6 người một cây số vuông).

Khi bị sáp nhập vào Đế Quốc Nga Kazakhstan bị mất một phần lãnh thổ vào Tân Cương của Trung Quốc và vào vùng tự trị Karakalpakstan của Uzbekistan.

. Cờ

Nền Xanh Da Trời.

Biểu tượng bầu trời tinh khiết.

Bầu trời xanh rất quan trọng đối với người Turkic Kazakhstan. Như đã biết người Turc theo Tengri giáo thờ Thần Bầu Trời Xanh chính yếu hơn Hồi giáo [Tengri: Thần Bầu Trời Xanh có Ten- chính là Mừng ngữ Then (Mừng Then: Mừng Trên), Việt ngữ Trên, Hán Việt Thiên].

-Mặt Trời Vàng.

Mặt trời có các tia sáng hình hạt lúa vàng biểu tượng cho thịnh vượng, đời sống và sinh lực.

-Chim Ưng Thảo Nguyên Vàng.

Biểu tượng sức mạnh của quốc gia, bảo toàn lãnh thổ, độc lập và nguồn hứng khởi hướng về tương lai. Chim ưng cũng liên kết với tự do, can đảm, sức mạnh, trung thành.

-Dải Trang Trí Thẳng Đứng.

Có tên là “koshkar-muiz” (sừng thú đực, “horns of the ram”) biểu tượng sự sinh sống bằng chăn nuôi cừu dê của đời sống du mục (du: 游 có một nghĩa là không có ở một nơi nhất định mà hay dời đổi và mục 牧: người chăn nuôi thú vật).

. Quốc Huy

Quốc huy hình bánh xe tròn biểu tượng cho sự sống và vĩnh cửu, có:

1. Biểu tượng shanyrak.

Shanyrak vòng tròn có hình chữ X, mỗi nhánh do ba hình que tạo thành. Đây là hình chòm lều vòm yurt của Kazakhstan (khác với chòm lều tunduk của Kyrgyzstan mỗi nhánh chữ X có bốn nọc que).

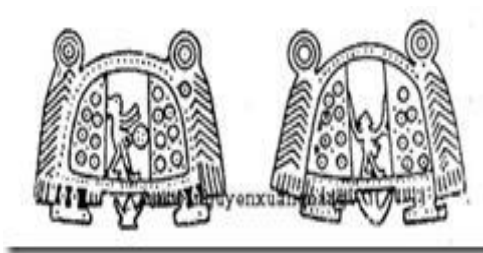
Lều yurt là mái ấm của dân du mục Trung Á (kể cả Mông Cổ).

Như đã biết lều vòm yurt mang trọn ý nghĩa vũ trụ tạo sinh. Ở đây thấy rất rõ chòm lều shanyrak gồm: vòng tròn xanh da trời có một khuôn mặt biểu tượng cho *hư vô* và *bầu trời, không gian, Khôn*. Mặt trời biểu tượng cho *Càn*. Mặt trời-không gian, Càn Khôn, vũ trụ nhìn dưới dạng nhất thể là *thái cực*, nhìn dưới dạng lưỡng cực là *lưỡng nghi* và chữ X là tứ tượng... Tứ tượng sinh ra *tam thế* là toàn thể lều yurt (gồm: 1. mái vòm là thượng thế, 2. thân lều tròn là trung thế và trục thế giới, 3. sàn là hạ thế).

Tam thế biểu tượng bằng *cây tam thế, cây vũ trụ, cây đời sống*. Rõ như ban ngày lều vòm yurt biểu tượng cây vũ trụ (cây tam thế, cây đời sống) mang trọn vẹn ý nghĩa vũ trụ tạo sinh.

Cũng nên nói thêm là riêng chữ X trên chòm nhà lều vòm cũng mang trọn ý nghĩa vũ trụ tạo sinh (xem Mổ Xẻ Chữ X, Elon Must và Chữ Nòng Nọc Vòng Tròn-Que). X có một nghĩa biểu tượng cho đấng tạo hóa, thượng đế, Trời (ví dụ như Đức Chúa Trời Christ có một nghĩa là Đấng Tạo Hóa) là biểu tượng của Thần Bầu Trời Tengri của người Turk (Đột Quyết).

Đối chiếu với văn hóa Đông Sơn nhà lều yurt là hình bóng của nhà mái vòm nòng vũ trụ gọi là *nhà Rùa* mang trọn vẹn ý nghĩa vũ trụ tạo sinh thấy trên trống Ngọc Lũ I và các trống họ hàng:

Nhà vòm nòng Vũ trụ hay nhà Rùa mái vòm trên trống Ngọc Lũ I.

(Giải Đọc Trống Đồng Đông Sơn).

Nhà vòm yurt là một thứ nhà nòng vũ trụ cũng mang trọn vẹn vũ trụ thuyết (xem các bài viết về *Mông Cổ*, thuộc nhánh *Đột Quyết* phía Đông).

Như thế quốc huy hình bánh xe tròn diễn đạt chu trình vũ trụ tạo sinh tiếp nối vô cùng tận. Vũ Trụ Tạo Sinh mang ý nghĩa sinh tạo, tử sinh và vĩnh cửu.

Do đó hiểu quốc huy hình bánh xe tròn biểu tượng cho sự sống và vĩnh cửu chính là hiểu theo ý nghĩa của vũ trụ tạo sinh.

2. Bầu Trời Xanh

Biểu tượng shanyrak nằm trên nền xanh da trời.

Bầu trời xanh cùng nghĩa với màu cờ xanh như đã nói ở trên.

3. Mặt Trời

Mặt trời tỏa rạng ánh sáng với nghĩa đã nói ở trên.

4. Bên phải và bên trái là hình ngựa bay có sừng thần thoại tulpars.

Ngựa theo nghĩa thông thường biểu tượng cho can trường, trung thành và sức mạnh.

Ngựa bay thần thoại có cánh biểu tượng bay bổng tới giấc mơ hàng thế kỷ là mong đạt tới đích xây dựng được một quốc gia hùng mạnh và thịnh vượng. Đôi cánh vàng hình dé lúa biểu tượng cho sức lao động cần cù và sự an sinh của đất nước.

Sừng thú thường được dùng trong các tế lễ của người du mục cũng như dùng làm chỏm của cán cờ chiến.

Ngựa bay có sừng là một hình ảnh biểu tượng quan trọng với ý nghĩa về nguồn cội sâu sa và lịch sử.

Ngựa nói chung là con thú giúp người du mục sống còn trên các vùng đồng cỏ, thảo nguyên, bán sa mạc bao la như Kazakhstan, là con thú thiêng liêng, thần thoại.

Vì thế từ ngàn xưa ngựa Trung Á đã có những giống vang danh là thần mã.

Chính một vị vua Trung Quốc đã nghe danh ngựa Trung Á và cho người vượt núi cả đèo cao tới Trung Á mua ngựa về cho mình dùng và làm chiến mã cho quân đội. Đây chính là sự ra đời của Con Đường Tơ Lụa.

5. Ngôi sao năm cánh.

Trên đỉnh quốc huy là hình ngôi sao biểu tượng cho giấc mơ tạo nên một quốc gia mở rộng ra với năm châu. Trái tim và cánh tay của người Kazakh mở rộng chào đón tất cả mọi người năm châu.

6. Ở dưới có chữ Qazaqstan.

Tất cả các biểu tượng đều có màu vàng biểu tượng phú cường, công lý và đại lượng.

Vài Hàng Lịch Sử

Kazakhstan đã có người ở từ thời cổ thạch. Thời cổ với nhiều tộc người du mục Ba Tư (Iran) như Saka, Massagetae và Scythians.

Người Ấn-Âu tới Trung Á giữa 4.000 và 1000 Trước Dương Lịch.

.Người du mục Turkic (Đột Quyết) tới vùng này vào đầu thế kỷ thứ 6.

. Thế kỷ 13 Đế quốc Mông Cổ của Genghis Khan (Thành Cát Tư Hãn) chiếm cứ.

. Vương quốc Khanate (khante do một vị vua gọi là Khan cai trị) ra đời sau khi Golden Horde Mông Cổ tan rã vào thế kỷ thứ 15.

. Tới thế kỷ 18, Kazakh Khanate chia ra làm ba nhóm nhỏ và từ từ bị Đế quốc Nga nuốt vào giữa thế kỷ 19.

. Vào năm 1991 Liên Bang Soviet tan rã, Kazakhstan được độc lập.

Tuy nhiên Kazakhstan vẫn còn nằm trong vòng tay của Nga.

Ví dụ như Nga vẫn thuê lại nhiều vùng có những yếu điểm quân sự một thời của Nga.

Chẳng hạn như Nga thuê lại Trạm Phóng Phi Thuyền Baikonur cho tới năm 2050. Trong quá khứ tất cả các phi hành gia Nga đều được phóng lên tại căn cứ không gian này.

Nơi đây Yuri Gagarin lái phi thuyền không gian Vostok1, là người đầu tiên bay ra ngoài không gian vào ngày 12 tháng 4-1961.

Trạm này lớn hơn Cape Kennedy của Hoa Kỳ rất nhiều.

Tuy nhiên các khảo cứu khoa học cho thấy các phản ứng phụ của hỏa tiễn (hiện nay gọi là tên lửa) rất tai hại lên môi trường và sức khỏe con người vì nhiên liệu dùng trong một vài hỏa tiễn Nga rất độc hại, tạo ra mưa acid và ung thư cho dân trong vùng.

.Chủng tộc.

Như đã biết theo các nghiên cứu di truyền gần đây, người Kazakhs, Kyrgyz, Uzbeks và Turkmens chia sẻ cùng một 'bể' (pool) gen (di thể) chung với các tộc dân Đông Á và Siberia hơn là với Tây Á hay châu Âu.

Hiện nay người Kazakh chiếm đa số, trong khi sắc dân thiểu số Nga chiếm phần quan trọng nhất.

.Về ngôn ngữ.

Những nhóm ngôn ngữ chính:

. Ba Tư ngữ.

Như đã biết Kazakhstan đã có người ở từ thời cổ thạch. Thời cổ với nhiều tộc người du mục Ba Tư (Iran) như Saka, Massagetae và Scythians

. Ấn-Âu ngữ

Người Ấn-Âu tới Trung Á giữa 4.000 và 1000 Trước Dương Lịch.

Một vài học giả cho là Ấn-Âu ngữ phát gốc từ Trung Á rồi lan tỏa qua Âu châu và Á châu.

. Thổ Ngữ Turc (Đột Quyết).

Ngôn ngữ của đa số dân thuộc các nước cộng hòa Trung Á Soviet cũ thuộc đại tộc ngữ Turc.

Phần lớn người Kazakhstan nói tiếng Turc.

Ngôn ngữ Turc thuộc đại tộc Altai gồm cả tiếng Mông Cổ và Tungusic (Đông Quốc).

Như thế ở Trung Á có ba đại tộc ngôn ngữ Ba Tư, Ấn-Âu ngữ và Thổ ngữ. Hiển nhiên có sự pha trộn, giao lưu, vay mượn lẫn nhau hay có cùng chung một gốc cao hơn. Ta có ngôn ngữ Indio-Iranian, Indio-European cùng gốc Indio- (Phạn ngữ).

Điều này giải thích Việt ngữ liên hệ với Anh/Ấn-Âu ngữ, Ba Tư ngữ và cả Turk ngữ.

Xin đưa ra vài ba ví dụ

– Cổ ngữ Turkic Tengri: Thần Bầu Trời Xanh có Ten- chính là Mường ngữ Then (Mường Then: Mường Trên), Việt ngữ Trên, Hán Việt Thiên). Thiên Chúa giáo gọi Đức Chúa Trời là Bề Trên: xin Bề Trên ban phước lành.

-Kul có gốc Proto-turkic köl là lake, hồ như Issyk Kul là Hồ Issyk (Hồ Ấm, không đóng băng). Kul biến âm với Việt ngữ Chuôm (vũng nước, ao lớn ngoài đồng: ao chuôm, “*Ếch kêu uôm uôm, ao chuôm đầy nước*”) và với Hán Việt chằm là đầm, đìa.

-Proto-turkic *yunt, ngựa, Kazakh ngữ yund, ngựa, phương ngữ yont, ngựa biến âm với Việt ngữ *nhong nhong* là ngựa (ông làm nhong nhong cho cháu; cưỡi ngựa: “*Nhong nhong ngựa Ông đã về, Cắt cỏ Bờ Đề cho ngựa Ông ăn*”).

.....

. Nga Ngữ

Vào thời các Stans là các nước Cộng Hòa Trung Á Soviet, tiếng Nga là chính, đặc biệt ở các thành phố. Rất ít người nói tiếng Anh.

. Tôn Giáo

Đã viết ở bài đầu, chỉ xin nhắc lại vài điểm chính.

. **Tengri giáo** thờ Thần Bầu Trời Xanh. Đối với người Turc là tôn giáo gốc chính yếu.

Tengri giáo đã thấy ở Kazakhstan trên 5.000 năm. Theo tôi đây là một thứ tôn giáo nguyên thủy dẫn tới vũ trụ giáo, trong đó có thờ nữ nường, vũ trụ-mặt trời và Tổ Tiên.

Thờ vũ trụ trong Tengri giáo thấy rõ qua cách mai táng chôn người chết trong các chum vò hay ở tư thế thai nhi ngồi trong dạ con (coi như là dạ con vũ trụ) cầu mong người chết trở về

vũ trụ để được tái sinh hay sống vĩnh hằng. Thờ tổ tiên thấy rõ qua các tượng đá tổ tiên, thần tổ Turk (như thấy ở Bảo Tàng Viện ở tháp Bucara, Bảo Tàng Viện Ngoài Trời Hình Khắc Trên Đá ở Kyrgyzstan và ở trong các bảo tàng viện ở đây).

.Phật giáo Trung Á có những sắc thái riêng (sẽ khai triển ở bài số 4 kế tiếp nói về Tajikistan).

Thầy Huyền Trang cũng đã đặt chân qua miền nam Kazakhstan, đã ghi lại trong Đại Đường Tây Đại Vực Ký. Ngài đi ở phía nam để xuống Nam Á qua ngã Afghanistan, Gandhara để vào Ấn Độ.

.Thiên Chúa giáo lúc đầu là Nestorianism (giáo phái Thiên Chúa giáo ở Tiểu Á và Syria vào thế kỷ thứ 5 Sau Dương Lịch của Tổng giám mục Nestorius ở Constantinople. Hiện nay là Chính Thống Giáo Nga (phần lớn ở Kazakhstan, Uzbekistan và Kyrgyzstan).

.Hồi Giáo Islam

Islam là tôn giáo chính ở Kazakhstan. Phần lớn Islam Trung Á theo Sunni trong đó có Kazakhstan ngoại trừ có một thiểu số lớn theo Shia ở Tajikistan (và Afghanistan).

Xin nhắc lại Islam chia ra làm hai nhánh chính Sunni và Shia. Theo phái Sunni các vị thừa kế Mohamed là những người đứng đầu tôn giáo và chính trị (calips) trong khi ở phái Shia người thừa kế phải mang dòng máu Mohamed. Các nước lớn theo Sunni ngày nay là Egypt, Jordan, Saudi Arabia, Indonesia và các nước theo Shia như Iran, Iraq...

.Kinh Tế

Tài nguyên khá dồi dào có:

+ Khối dự trữ lớn dầu khoáng thạch và khí đốt lớn (đứng vào hàng thứ 11 trên thế giới), sản xuất khoảng 1.540.000 thùng mỗi ngày vào năm 2009.

+ Khối dự trữ uranium, chromium, chì và kẽm lớn thứ nhì trên thế giới. Kazakhstan là nước xuất cảng Uranium đứng hàng đầu thế giới.

Đây cũng có thể là một yếu tố (ngoài yếu tố Kazakhstan có đất rộng hoang vu ít dân cư) người Nga đã dùng đất Kazakhstan làm nơi phát triển vũ khí hạt nhân khởi đầu từ năm 1947. Vụ thử nghiệm bom nguyên tử đầu tiên năm 1949. Kế tiếp là không biết bao nhiêu vụ khác. Kết quả đem lại những hậu quả do phản ứng phụ gây ra cho môi trường và dân cư địa phương.

. Mua Sắm

Như đã biết dân Stan có tay nghề khéo về dệt, cắt may nhờ Con Đường Tơ Lụa nên các sản phẩm như thảm, lụa vải, quần áo rất mỹ thuật và giá phải chăng. Đồ gốm cũng gợi ý từ đồ sứ Trung Quốc nhưng có các trang trí mang sắc thái Ba Tư, Thổ Nhĩ Kỳ và sau này là Islam.

Vân vân...

Nếu muốn mua kỷ vật đặc thù có thể mua chiếc mũ của người Kazakh. Như đã biết mỗi tộc người Stan đội một loại mũ truyền thống của họ. Người Kyrgyzstan đội mũ có chỏm núi cao Ala-too trong rặng Thiên Sơn tiêu biểu của đất nước có núi cao hồ lớn của họ.

Người thường dân Kazakh đội mũ hình lều mái vòm du mục yurt gọi là **Taqiya**:

*Mũ truyền thống Kazakh **Taqiya** hình lều mái vòm du mục yurt.*

Như đã nói ở trên mũ biểu tượng di sản văn hóa, sắc thái, dân tộc liên quan tới tổ tiên và tới tổ ấm lều vòm cổ truyền yurt của đời sống du mục.

Thật ra theo tôi phải hiểu thêm xa nữa theo vũ trụ thuyết. Như đã biết lều vòm yurt mang trọn ý nghĩa vũ trụ tạo sinh của vũ trụ giáo nên ăn khớp hoàn toàn với tục thờ Thần Bầu Trời Xanh Tengri. Điều này thấy rõ qua chiếc mũ ở đây có hình mây nước màu xanh da trời.

Mũ lều yurt biểu tượng vũ trụ tạo sinh trong đó có tục thờ Thần Bầu Trời Xanh Tengri.

Ẩm Thực

Như đã biết ẩm thực ở các Stans là một hỗn hợp tuyệt hảo giữa đông và tây. Sau này có thêm hương vị Soviet.

Thực phẩm chủ yếu của người Kazakh là thịt (ngựa, cừu, lạc đà...), sản phẩm từ sữa, bánh mì... của truyền thống dân du mục. Vì vậy các món ăn cổ truyền

nhiều món cũng thấy ở các Stan khác như:

.Besbarmak: món ăn quốc gia nấu bằng thịt băm với mì miếng, một thứ mì pasta thịt băm. Besbarmak có nghĩa là ‘Năm Ngón Tay’ là món ăn bốc bằng tay theo truyền thống du mục.

.Laghman: mì sợi nước kiểu laghsha (lạc xá) (như đã biết từ lagman có gốc từ laghsha), do lạc đà đem tới Trung Á theo Con Đường Tơ Lụa từ Uyghur Tân Cương, có nguồn gốc từ mì kéo/mì sợi lamian Trung Quốc.

.Manti: sủi cảo (steamed dumplings).

.Syrne: khoai tây xào thịt cừu non (syrne gầm âm với Việt ngữ chiên, xào).

.Koktal: cá xông khói ăn với hành và cà chua.

.Kazy: dồi ngựa (horsemeat sausage).

.Koumiss: sữa ngựa lên men rượu.

.Boursak: bánh bột mì chiên (như bánh tiêu).

.Kurdak: lòng nướng thường là cừu ăn với khoai Tây.

.Pilov (Tây phương chuyển âm thành pilaf): cơm xào nổi tiếng của các Stan, coi như là món thịnh soạn của nhà giàu.

.Shelpek: bánh mì dẹp của các Stan.

.Shurpa (shorpo): súp hay món hầm thịt cừu, bò, gà (lưu ý shurpa, shorpo cùng gốc với soup, súp).

NGÀY THỨ 5: THĂM ALMATY.

Almaty tên cũ là Alma-Ata, thủ đô cũ của Kazakhstan, thành phố lớn nhất, đông dân nhất và là ổ trục văn hóa, tài chính và thương mại.

Tuy nhiên về sau thủ đô dời về Astana, thành phố hiện đại nhất Trung Á hiện nay ở miền trung bắc Kazakhstan.

Tên Almaty trong tiếng Kazakh là алма, có nghĩa là ‘apple’ (táo), thường dịch là ‘đầy rẫy Táo’, phát gốc từ Amatau có nghĩa là Táo Núi. Có rất nhiều táo dại mọc quanh vùng núi Almaty. Miền phía tây rặng Thiên Sơn được cho là nơi đất tổ của táo.

Vì vậy Almaty có biệt danh là “Apple City”, “Big Apple”.

Một chiếc xe chở đầy táo ‘Almaty’ với bong bóng chào mừng ngày độc lập (?) ở một quảng trường Almaty. Chúng tôi đến đúng vào dịp lễ Độc Lập của Kazakhstan (ảnh của tác giả).

Người tài xế hái một bịch táo nhà đem tặng chúng tôi. Táo nhỏ nhưng giòn, ngọt, thơm như táo Fuji của Nhật.

Những Nơi Đáng Thăm Viếng.

. Công Viên 28 Vệ Binh Panfilov

(ảnh của tác giả).

Công viên tôn vinh Hai Mươi Tám Vệ Binh Panfilov. 28 chiến binh này thuộc đơn vị pháo binh Alma-Ata của Hồng Quân chết trong Trận Đánh Moscow để ngăn chặn sự tiến quân của quân Đức tiến về thủ đô Moscow vào thời Đệ Nhị Thế Chiến. Tên đặt theo đại tướng Nga Ivan Panfilov.

Tại đây hôm nay đang có lễ ăn mừng Ngày Độc Lập.

(ảnh của tác giả).

.Nhà Thờ Thăng Thiên (*Ascension Cathedral*).

(ảnh của tác giả).

(ảnh của Michelle Nguyễn).

Cũng gọi là Nhà Thờ Zenko vì do kiến trúc sư Andrei Pavlovich Zenkov thiết kế năm 1904, làm hoàn toàn bằng gỗ có gác chuông. Bên trong là kiến trúc nghệ thuật của Moscow và Kiev.

(ảnh của Michelle Nguyễn).

Lưu ý: trong nhà thờ Chính Thống giáo các tín hữu đứng chứ không ngồi cầu nguyện. Giáo sĩ thường làm lễ sau bức tường ngăn ở chính điện.

Sau thời Cách Mạng Nga nhà thờ đem dùng làm Bảo Tàng Viện Trung Ương Quốc Gia Cộng Hòa Xã Hội Soviet Kazakhstan. Về sau lại dùng vào nhiều việc khác cho tới năm 1995 mới trả lại cho Chính Thống Giáo Nga và mở lại cho các giáo vụ năm 1997.

.Bảo Tàng Viện Nhạc Cụ Dân Tộc Kazakh (Kazakh Museum of Folk Musical Instruments).

(ảnh của tác giả).

Tọa lạc trong Công Viên Panfilov là tòa nhà gỗ làm theo kiểu nhà cổ truyền Nga. Do kiến trúc sư nổi tiếng A.P. Zenkov vẽ kiểu, được dựng lên vào năm 1908, cùng thời với Nhà Thờ Thăng Thiên. Trong thời chiến dùng trong dịch vụ quân sự, tới năm 1980 mới trở thành Bảo Tàng Viện đặt tên là Ykylas, một nhạc sĩ lừng danh của Kazakh vào thế kỷ 19-20, người phát huy văn hóa dân tộc và bảo tồn nhiều nhạc cụ cổ truyền Kazakh.

Bảo Tàng Viện trưng bày về nguồn gốc dân nhạc, lịch sử nhạc của người Turc và thế giới.

Hiện nay có hơn 1.000 mẫu vật với 60 loại dụng cụ dân nhạc Kazakh.

Bộ sưu tập gồm cả những nhạc cụ riêng của những nhạc sĩ, ca sĩ.

Vì thế Almaty trở thành một phần trong Mạng Lưới Thành Phố Sáng Tạo UNESCO trong lãnh vực âm nhạc từ tháng 11 năm 2017.

Một nhạc sĩ với cây đàn dombra riêng của mình (ảnh của tác giả).

Dombra là nhạc cụ dân gian có cổ đàn dài của Kazakh và các tộc Turc khác ở Trung Á.

Một cái ‘đàn bà’ (ảnh của tác giả).

Một cây “đàn ông” (ảnh của tác giả).

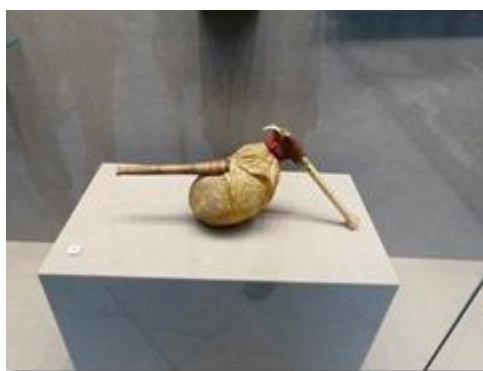
Lưu ý: Viết đúng ngữ pháp (văn phạm) thì ‘đàn bà’ phải dùng phụ từ cái (đàn bà) trong khi ‘đàn ông’ phải dùng từ cây (đàn ông).

Một cây đàn “họ nhà cò, vĩ cầm” của một nhạc sĩ tài danh (ảnh của tác giả).

Lưu ý vị này đội mũ chỏm hình núi của tộc Kyrgyzstan.

Lưu ý mỗi nhạc sĩ tài ba làm ra một cây đàn riêng để đời của chính mình.

Khèn (kèn) túi (một thứ bagpipe) làm bằng bong bóng tiểu thú vật (ảnh của tác giả).

Một trống ‘cơm’ có eo dạng dáng sấm kim cương chùy (vajra)

họ hàng với trống đồng Moko Nam Dương:

Trống đồng Pejeng, một dạng moko (chụp tại Bảo Tàng Viện Văn Minh Á Châu Singapore).

Xin nhắc lại trống có một khuôn mặt biểu tượng cho sấm: ‘đánh trống qua cửa nhà sấm’ thấy rõ nhất qua dạng sấm búa thiên lôi chùy kim cương này.

Trống thờ của một thầy mo (shaman).

Trống diễn đạt vũ trụ tạo sinh: có hình người mặt trời Càn có 8 chấm Khôn, bốn loài thú có sừng mang dương tính sống trên mặt đất diễn đạt tứ tượng dương (1. con hưu tuần lộc ở góc trên trái có sừng chia ra nhiều nhánh biểu tượng cho tia sáng mặt trời dương thái dương Càn, 2. Con ở góc dưới trái có sừng hình móc xoắn sóng nước biểu tượng cho nước dương thái âm Chấn. 3. Con sơn dương ở góc phải dưới có hai sừng cong là thái dương âm ứng lửa thiếu dương Li và 4. Con ở góc trên phải có sừng cong vòm trời biểu tượng cho khí gió Đoài). Trống hình bát giác ứng với bát tượng, bát quái của dịch đồ.

Lưu ý:

Xin nhắc lại các dụng cụ âm nhạc diễn đạt vũ trụ tạo sinh: trống với khuôn mặt dương (gà trống) biểu tượng cho cực dương và tượng dương thái dương Càn. Mõ hình bao tui biểu tượng cho bầu vũ trụ, không gian, theo duy âm là biểu tượng cho cực âm, âm thái âm Khôn và tượng dương thái âm Chấn. Kèn (bầu, tui) biểu tượng cho khí gió Đoài vũ trụ khí gió. Phách hình que biểu tượng cho Đất dương Li.

Vi vậy ta thấy rõ trống đồng Đông Sơn là trống thờ thiêng liêng diễn đạt vũ trụ tạo sinh của vũ trụ giáo, mặt trời giáo của Người Việt Mặt Trời Thái Dương qua chiếc trống thờ người mặt trời này.

Một chiếc đàn tre, một thứ đàn trưng Việt Nam (ảnh của tác giả).

Đàn tỳ bà, đàn nguyệt, đàn cò và đàn đáy giống của Việt Nam, được cho là của Trung Quốc (ảnh của tác giả).

.....

Ngoài ra có thể bấm máy nghe được tiếng các nhạc cụ, hòa tấu, ca hát...

Phải mất một ngày mới thường lãm được hết kho tàng nhạc cụ.

.Bảo Tàng Viện Trung Ương Quốc Gia (Central State Museum).

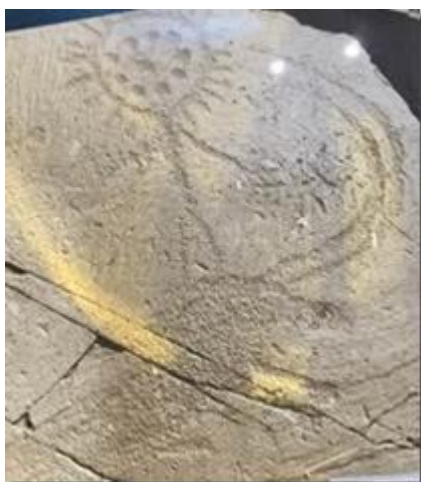

Một trong những bảo tàng viện lớn nhất Trung Á trưng bày các cổ vật lịch sử, cổ vật học, khảo cổ học, nhân chủng học, dân tộc học, văn hóa cổ và hiện kim...

Bản đồ Kazakhstan.

Ở đây tôi tìm thấy hình người mặt trời khắc trên đá:

(ảnh của tác giả).

Như thế người mặt trời khắc trên đá thấy rất nhiều ở các Stan: thấy ở đường vào Tháp Bucara, ở khách sạn Kim Long tại Kyrgyzstan, thấy trên chiếc trống bát giác của shaman như đã nói ở trên và ở đây. Điểm này cho thấy Trung Á có tộc thờ mặt trời, người mặt trời liên quan với Người Việt Mặt Trời có nõ rìu Đông Sơn ở Bãi Đá Cổ Sapa.

Và dĩ nhiên cũng có hình bóng lạc đà:

Con lạc đà hai bướu và cảnh săn cọp (ảnh của tác giả).

Buổi trưa đi ăn tại tiệm Navat.

Tiệm ăn Navat (ảnh của tác giả).

Tiệm trang hoàng tuyệt đẹp với sắc thái, văn hóa Kazakh. Trần lát thảm, tường rủ lụa là gấm vóc Con Đường Tơ Lụa, chén bát gốm Kazakhstan...

Chúng tôi ăn gà nướng và nếm thử món ăn bốc ‘Mười Ngón Tay Besbarmak’. Ăn bằng muống nĩa chắc không ngon bằng bốc tay. Giá phải chăng, tổng cộng cả ước uống, bánh ngọt tráng miệng rẻ hơn hai tô phở ở Little Saigon Quận Cam.

Bazaar Xanh (Green Bazaar).

Sau bữa trưa đi thăm Green Bazaar. Chợ có tên xanh vì một thời phần lớn bán rau quả và các sản phẩm nông nghiệp. Mùa này là mùa thu mùa gặt hái. Như đã biết Stan trồng rất nhiều cây ăn quả, có đủ các thứ trái cây mơ, mận, đào, nho (nho trắng, đỏ, tròn, dài...).

Khu ‘xanh’ rau quả (ảnh của Michelle Nguyễn).

Thầy Huyền Trang khi đi qua miền Nam Kazakhstan đã ghi lại trong Đại Đường Tây Vực Ký là nho ở vùng này rất ngon. Tuy nhiên như đã biết Kazakhstan nổi tiếng nhất về táo thấy rõ qua tên thủ đô cũ Almaty này có nghĩa là “Táo (Tây)”, “tràn ngập Táo (Tây)”.

Dĩ nhiên không thể thiếu dưa Hà Mi (Hami) vàng, ngọt, giòn và thơm (ở Quận Cam dưa này có bán ở các chợ Trung Đông. Người Trung Đông mang giống dưa này qua Mỹ).

Dĩ nhiên cũng có các khu bán các thứ khác:

Khu bán thịt ngựa với dồi lòng (ảnh của tác giả).

Chúng ta có câu tục ngữ ‘*thắng như ruột ngựa*’ chắc ăn nhiều dồi lòng ngựa sẽ ‘*ăn ngay nói thẳng*’ hơn các chính trị gia.

.....

Sau đó đi xem các công sự, khu dân cư giàu, nghèo ở. Các kiến trúc giàu nghèo đều nhuộm màu sắc kiến trúc Liên Bang Soviet.

Một căn nhà cổ theo kiến trúc Nga (ảnh của tác giả).

*Chóp tháp giống hình cây đèn đá thờ Đông phương trong vũ trụ giáo
(ảnh của tác giả).*

Điểm này chứng tỏ văn hóa Nga, Thiên Chúa giáo Chính Thống Nga ảnh hưởng của vũ trụ giáo.

Một tòa chung cư với kiến trúc kiểu Nga (ảnh của tác giả).

.....

Chúng tôi dùng ‘cáp treo’ (cable car) lên xem toàn cảnh thành phố.

Trạm cable car trên đỉnh đồi cao.

Trên đây có trung tâm giải trí cho người lớn và trẻ. Dĩ nhiên có hàng phố mua sắm, tiệm ăn...

Sau đó lấy metro về khách sạn nghỉ ngơi.

Metro khang trang sạch sẽ, đào rất sâu xuống lòng đất.

Trên vách chờ đợi tàu trưng bày các dữ kiện lịch sử, văn hóa thay vì quảng cáo.

Chúng tôi nghỉ tại khách sạn 4 sao Kazzhol khang trang, rộng rãi.

Buổi tối đi ăn ở khu thương xá Mega Park nổi tiếng nhất Almaty.

Khu ăn uống có đủ món ăn địa phương và thế giới. Tiệm mì sợi laghman của người Uyghurs rất đông khách địa phương. Đặc biệt các thức ăn nhanh của Hoa Kỳ như Kentucky Fried Chicken, Pizza Hut, Hamburger King đều có mặt ở đây. Riêng McDonald ở đây gọi là I ♥ M.

Mới có mấy ngày mà đã thêm cơm, Món cơm chiên Nhật Bản nấu bằng gạo hạt tròn, dẻo rất ngon.

.....

Không hiểu tại sao lưu lại ở Kazakhstan rất ngắn, không tới thăm thủ đô mới Astara rất hiện đại. Vì không thuận đường chăng?

Ngày mai là ngày thứ 6 của chuyến đi: Bay qua Dushane, Tajikistan.

Số tới: Trung Á, Năm Stans, Phần 4: Tajikistan.

Sau số này tác giả đi chơi xa ba bốn tuần nữa mới có số blog mới.

BS Nguyễn Xuân Quang

Nguồn: <https://bacsinguyenxuanquang.wordpress.com/2024/11/08/trung-nam-stans-phan-3-kazakhstan/>

Kính mời đọc thêm những bài khác của tác giả tại:
<http://www.vietnamvanhien.org/nguyenxuanquang.html>

www.vietnamvanhien.net

An Lạc & Tự Chủ

VIỆT NAM VĂN HIẾN

www.vietnamvanhien.info

TỦ SÁCH VĂN HIẾN TRÊN MẠNG VỚI HƠN 11700 TÁC PHẨM & TIẾT MỤC